

برنا

بستر رویش نخبگان انقلابی

جلد ۷

آموزش و تعلیم
در مجموعه‌های تربیتی

کانون دانش‌پژوهان نخبه

معاونت پژوهش و برنامه‌ریزی

(گروه پژوهشی برنا)

رهبر فرزانه‌ی انقلاب:

«هدف ملت ایران و هدف انقلاب اسلامی، ایجاد یک تمدن نوین اسلامی است».

در دیدار جوانان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۳

«ای ایجاد یک تمدن اسلامی - مانند هر تمدن دیگر - دو عنصر اساسی لازم است: یکی تولید فکر، یکی پرورش انسان».

در اجتماع بزرگ اساتید، فضلا و طلاب حوزه‌ی علمیه‌ی قم، در مدرسه‌ی فیضیه

۱۳۷۹/۷/۱۴

«اعتقاد راسخ این است که اگر چنانچه بر روی مسئله‌ی علم و فناوری و نخبه‌پروری سرمایه‌سازان کنیم، حتماً در یکی از بااولویت‌ترین کارها سرمایه‌گذاری کرده‌ایم».

در دیدار نخبگان جوان ۱۳۸۹/۰۷/۱۴

«پیش از شناسائی نخبه، شناسائی استعداد برتر را داریم که در طول زمان تبدیل به نخبه خواهد شد؛ چون هر صاحب استعداد برتر که نخبه نیست؛ به تدریج به نخبه تبدیل می‌شود. پس اول شناسائی استعداد برتر است، بعد مسیر این صاحب استعداد برتر به سمت نخبه‌شدن، بعد رسیدن به نقطه‌ی نخبه‌دهی - که درواقع همان نقطه‌ی نخبه‌شدن است - ... و بعد از آن، ادامه‌ی کار».

در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی ۹۰/۷/۱۰

«(باید) ما مسئله‌ی رعایت نخبگان و نگاه به نخبگان را به یک حالت شبکه‌ای در بیاوریم. ما نخبه را شناسائی می‌کنیم، انتخاب می‌کنیم، کمک می‌کنیم و ثبات در حرکت نخبگی به او می‌دهیم؛ این کافی نیست. باید یک حرکت شبکه‌ای سازنده و یک چرخه به وجود بیاید، که از پرورش و ساخت نخبه

آغاز می‌شود... ما باید استعداد‌های نخبه را شناسائی کنیم و تربیت کنیم، بعد در میان اینها گزینش و انتخاب لازم است؛ بعضی نخبه‌ترند، بعضی استعداد‌های برترند؛ انتخاب بهترین‌ها. بعد از آن، نگهداری و ارتقاء است؛ نه فقط نگهداری، بلکه نگهداری همراه با ارتقاء و پیشرفت... بعد این نخبه، خود وارد چرخه‌ی نخبه‌سازی شود - یعنی حالت شبکه‌ای پیدا کند - خود این نخبه، نخبه‌ساز و نخبه‌پرور شود. در این صورت، حالت درون‌زانی به وجود خواهد آمد و حرکت مضاعف خواهد شد. اگر ما یک چنین شیوه‌ای را در پیش بگیریم، به نظر می‌رسد که کار پیشرفت خواهد کرد.»

۱۳۹۱/۷/۱۲ دیدار شرکت‌کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان

فهرست^۱

۱۱	پیشگفتار.....
۲۱	فصل اول: مبانی و راهبردها.....
۴۳	فصل دوم: توضیح سیر کلی برنامه آموزش.....
۵۱	فصل سوم: برنامه‌های دوره متوسطه اول.....
۶۵	فصل چهارم: برنامه دوره استعدادسنجی (پیش از آغاز متوسطه دوم).....
۷۵	فصل پنجم: برنامه متوسطه دوم-علوم انسانی.....
۱۳۹	فصل ششم: برنامه‌های متوسطه دوم-علوم پایه.....
۱۹۱	فصل هفتم: برنامه‌های علمی عمومی دوره متوسطه دوم.....
۱۹۷	فصل هشتم: ارزشیابی نظام تعلیم.....
۲۱۷	فهرست تفصیلی.....

مباحث مبنایی
و نظری

کتاب اول: مبنایی
نظری و نقشه راه کلی

کتاب دوم: نظام
مدیریت

کتاب سوم: نظام
تربیت کادر

کتاب چهارم: نظام
جذب و گزینش

کتاب پنجم: نظام
تعلیم با خانواده،
مدرسه و مسجد

نظام‌های
پشتانی

کتاب ششم: نظام
معرفت و تهذیب

کتاب هفتم: نظام تعلیم
(پیش روی شما)

نظام‌های
محوری

در تربیت نخبه‌ی تراز انقلاب اسلامی مسئله‌ی تعلیم، در کنار معرفت و تهذیب یکی از دو محور اساسی است. آریایان دوره متوسطه اول نیاز است که دانش‌آموز به‌طور عمومی با علوم مختلف آشنا شود. از ابتدای تحصیل تا پایان دوران متوسطه اول نمی‌توان سیری را به‌طور ویژه به دانش‌آموزان پیشنهاد نمود. بلکه در این مدت دانش‌آموز باید با جلوه‌هایی از علوم گوناگون روش‌های پژوهش و تلاش در آن‌ها مواجه شود تا هم با هندسه کلی علوم آشنا شود هم بتواند به‌تدریج رشته کلی فعالیت علمی خویش در دوره متوسطه دوم را انتخاب نماید و در دوران متوسطه دوم در آن رشته تمرکز بیشتری داشته باشد.

باید دقت نمود که در این دوران همه علوم باید با جذابیت و تناسب متن دانش‌آموز ارائه شود تا مانعی بر سر یافتن استعداد و علاقه اصلی وجود نداشته باشد.

با آغاز دوران متوسطه دوم دانش‌آموز مستعد لازم است در کنار فراگیری عمومی علوم مختلف، در یک رشته گام‌های علمی عمیق‌تری بردارد.

در میان علوم گوناگونی که می‌توان دانش‌آموزان مستعد را بر محور آن‌ها تعلیم و تربیت نمود، علوم انسانی و علوم پایه جایگاهی برجسته دارند. این دو بنیادی‌ترین علوم هستند که کاروان علم بر آن‌ها استوار است. علوم انسانی و علوم پایه خود دارای رشته‌های علمی گوناگون اند. دانش‌آموز مستعد، در هر رشته‌ای که در دانشگاه یا حوزه بخواهد ادامه تحصیل دهد، نیازمند آن است که یکی از رشته‌های علوم انسانی یا علوم پایه در دوره دانش‌آموزی تعمق پیدا کرده باشد، مقدمات مبانی اندیشه‌ی اسلامی را فهم نموده باشد، آشنایی مقدماتی با صحیح با شعبات علوم انسانی یافته باشد، علم تجربی را به‌طور ملموس آموخته باشد، آزمایش‌های علمی را از نزدیک تجربه نموده باشد و... .

تعمق در این علوم در دوره دبیرستان (متوسطه دوم)، می‌تواند روحیاتی از قبیل تعمق بنیادین در علم، نگاه روشمند به کار علمی، جهاد، همت و تمرکز علمی و... را در دانش‌آموز پدید آورد. همچنین پایه‌ای محکم از اندیشه‌ی علمی برای او بسازد. مهارت‌های علمی، فنی و تخصصی را می‌توان در دوره‌ی پس از دبیرستان آموخت. آنچه مهم است روح و تعهد، همت و جهاد علمی و آشنایی و مؤانست ملموس و مشهود پایه‌های علوم است. نه با تعمق در علوم انسانی یا علوم پایه به دست می‌آید.

منطق مباحث کتاب

در این کتاب ابتدا مبانی و راهبردهای نظام تعلیم را در بخش اول مرور می‌نماییم، در بخش دوم سیر کلی برنامه آموزشی پیشنهادی (نقشه راه) را با نشان دادن نمودار توضیح می‌دهیم، سپس برنامه پیشنهادی علمی در دوران متوسطه اول را در بخش سوم بررسی می‌نماییم که برنامه‌ای است عمومی برای همه

دانش‌آموزان. بخش چهارم اختصاص دارد به برنامه‌ی تابستانی میان دوران متوسطه اول و دوم که برنامه‌ی استعدادسنجی است.^۱ زیرا لازم است دانش‌آموزان مستعد برای کار علمی با تمرکز در رشته‌های خاص غربال و گزینش شوند و به گروه‌های مختلف تقسیم گردند. این بخش، برنامه‌های استعدادسنجی و تقسیم دانش‌آموزان به گروه‌های تخصصی را بیان می‌کند. در بخش پنجم و ششم برنامه‌های گروه‌های تخصصی در علوم انسانی و علوم پایه را تبیین نموده‌ایم و در بخش هفتم هم برنامه‌های علمی عمومی در دوران متوسطه دوم را برمی‌شماریم.

اینکه چرا بخش‌های چهارم و پنجم این کتاب، از میان همه علوم به دو شاخه‌ی علوم انسانی و علوم پایه پرداخته‌ایم، در اندیشه رهبر حکیم انقلاب اسلامی نمایان است:

علوم پایه مثل گنجینه است. اگر عده‌ای یاد بیابند، پشتوانه سایر هزینه کردها از بین خواهد رفت.

دیدار با استادان دانشگاه شیراز ۱۳۸۷/۰۲/۱۴

هر کشوری به هر جا رسیده است، از علوم پایه رسیده است

دیدار با استادان و دانشجویان استان تهران ۱۳۸۵/۰۸/۰۸

... باید به گونه‌ای علوم پایه را در کشور توسعه بدهیم که دانش علمی و فیزیک، شیمی، ریاضی و دیگر علوم پایه به یک عرف و مسئله‌ای همگانی تبدیل

۱. در بخش سیر حرکت علمی دانش‌آموزان عرض خواهیم کرد که می‌توان برنامه استعدادسنجی را یک سال زودتر یعنی بین پایه‌های هشتم و نهم برگزار نمود.

شود تا بتوانیم با تکیه بر نوآوری و ابتکار، سرعت دستیابی به قله‌های علمی را افزایش دهیم.

مقام معظم رهبری - ۱۳۸۴/۱۱/۲۵

درباره علوم انسانی، علوم پایه و ... اولویت‌ها باید ملاحظه شود و در برنامه‌ریزی‌ها دخالت داده شود. ما با امکانات محدود و نیازهای فراوان، نباید به خودمان اجازه بدهیم در کاری که از اولویت برخوردار نیست، سرمایه‌گذاری فزاینده پولی، وقتی و انسانی کنیم.

مدیر عاملی از برجستگان و نخبگان علمی و استادان دانشگاه‌ها، ۱۳۸۷/۰۷/۰۳

نگاه به رشته‌های علمی باید متوازن و برخاسته از نگاه و نقشه کلی باشد... ما به پزشک و مهندس و ... نیاز داریم، اما رشته علوم انسانی و علوم پایه، پشتیبانی‌کننده و اساسی است. نباید از آن‌ها غفلت کرد. در زمینه علم، من می‌خواهم بر دو نقطه تأکید کنم: یکی علوم پایه و دیگری علوم انسانی. ما به دنیا نگاه می‌کنیم می‌بینیم چیزی که کشورهای پیشرفته را توانسته به این اوج و قله برساند، ریاضی، فیزیک، شیمی و علوم زیست است؛ ما باید به این علوم بپردازیم ... امروز در زمینه مسائل راه، سد، بنایان، هم کارهای عظیم، مهندسانی داریم که خودشان کارها را انجام می‌دهند و پزشکان عالی‌قدری هم داریم که کارهای بزرگی انجام می‌دهند... لیکن اینها امکانات مصرف‌مستند؛ پولی است که در جیبمان می‌گذاریم برای اینکه خرج کنیم. ما باید در تأسیس مرکز پول‌سازی سرمایه‌گذاری کنیم، به‌خصوص در دانشگاه‌ها. بنابراین، باید به علوم پایه در دانشگاه‌ها اهمیت داده شود. مسئله دیگری که در پرداختن به علوم پایه و علوم انسانی مطرح است، مسئله ورودی و خروجی دانشگاه‌هاست که این هم یکی از وظایف سنگین وزارت علوم است.

باید ببینیم دانشگاه‌ها چه کسانی را و برای چه رشته‌هایی جذب می‌کنند، خروجی ما از دانشگاه‌ها در چه رشته‌هایی باشد که ما به آن‌ها بیشتر نیاز داریم؛ حالا یا نیازهای گذرا که نیاز فعلی ماست و یا نیازهای بنیانی. برای این موضوع هم بایستی ترتیبی داده شود.

دیدار با اعضای شورای انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۴/۱۰/۱۳

من بابت به حرفهای شما گوش کردم. شما الآن به مسائلی توجه می‌کنید که دغدغه‌های اصلی من هم همانهاست. شما به اهمیت دادن به علوم پایه، به علوم محض به پژوهش، به فراهم آوردن، به فراهم کردن بستر مناسب برای رشد علمی و فکری، به استفاده، دانش در همه جای جهان و مخلوط نکردن بهره‌مندی از دانش دیگران با بهره‌مندی از دانشی فرآورده‌های فرهنگی آن‌ها اشاره کردید. این‌ها همان حرفهایی است که در مراجع، با جوانان و دانشجویان و قشر دانش و هوشمند جامعه، دغدغه‌های اصلی مرا تشکّل می‌دهد. خدا را شکر می‌کنم که می‌بینم همان چیزهایی که در ذهن من وجود داشته و در مجامع دانشگاهی و با مسئولان دانشگاهی و با جوانان با این نیت مطرح و کردم که در ذهنها گسترش پیدا کند و به مطالبات عمومی تبدیل شود، نتیجه‌بخش شده است. یعنی شما هوشمندان، همان چیزهایی را می‌خواهید که ما می‌خواهیم. شما آن‌ها را بخواهید.

بیانات در دیدار جمعی از برگزیدگان المپیادهای جهانی و کشوری و افراد ممتاز آذری و نهانی

سراسری سال ۸۰ و ۱۳۸۱ و ۱۳۸۱/۰۷/۰۳

در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی به آقایانی که در فرهنگ مؤثر هستند، گفته‌ام که آن‌ها جایگاه مهندسی فرهنگی را در این کشور دارند. در همان جلسه گفته‌ام که دو شاخه اصلی وجود دارد: علوم انسانی و علوم پایه. اگر ما اینجا روی علوم انسانی تکیه می‌کنیم، معنایش این نیست که روی ریاضی، فیزیک،

شیمی و علوم زیستی تکیه نمی‌کنیم. آنجا هم بنده صددرصدی دارم؛ آن‌ها هم برای خودشان مردانی و کسانی دارند؛ علوم انسانی هم بایستی مردان و کسانی برای خودشان داشته باشد. باید روی این دو شاخه - دو شاخه اصلی؛ یعنی علوم انسانی و علوم پایه- در کشور سرمایه‌گذاری فکری، علمی، پولی و تبلیغی بشود تا اینکه پیش بروند. علم را بایستی در حد اعلای دنبال کنید

دیدار با اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (علیه السلام) ۱۳۸۴/۱۰/۲۹

علم انسان روح دانش است. حقیقتاً همه‌ی دانشها، همه‌ی تحرکات برتر در یک جلوه، مثلاً یک کالبد است که روح آن، علوم انسانی است. علوم انسانی جهت می‌دهد، مشخص می‌کند که ما کدام طرف داریم می‌رویم، دانش ما دنبال چیست. وقتی علوم ساز، مسرف شد و بر پایه‌های غلط و جهان‌بینی‌های غلط استوار شد، نتیجه این در شده‌ها می‌تحرکات جامعه به سمت یک گرایش انحرافی پیش می‌رود.

بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی ۹۰/۷/۱۳

من به شما بگویم، اگر شماها این شاء الله زنده شوید و در همین علوم انسانی، مثلاً تاریخ، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی‌ای که خوانده‌اید، گفتید، پیشرفت کنید، حقیقتاً بدانید ارزش شما در جامعه و در سطح بین‌المللی، از یک پزشک پیشرفته یقیناً کمتر نیست؛ بلکه بیشتر هم هست. شما الآن نگاه کنید، ببینید در این چهره‌های علمی معروف دنیا چند تا پزشک هستند، چند تا جامعه‌شناس یا مورخ وجود دارند. می‌بینید که تعداد و برجستگی این دومی بیشتر است. منتها باید کار کنید تا پیش بروید.

بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار نخبگان جوان ۱۳۸۵/۰۶/۲۵

اما به هر حال مایزی وجود دارد بین معیارهای نخبگی و زبده‌گی در علوم فنی و علوم انسانی. مترها یک اندازه نیست، معیارها یک جور نیست؛ به این نکته توجه شود. ما لازم داریم که در زمینه‌ی علوم انسانی — که امروز یک نیاز بسیار اساسی کشور ماست — به تازه‌ها، برجستگی‌ها و نوآوری‌ها دست پیدا کنیم؛ این کلید اساسی پیشرفت نهانی و بنیادی و ریشه‌دار کشور است. بنابراین لازم است معیار، درست انتخاب شود.

بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در ششمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۱/۰۷/۱۲

www.ketab.ir